

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU,
GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA OSIJEK
31000 Osijek, Europska avenija 24
OIB: 46627536930MB:03014347
Žiro račun:2340009-1110548337 (PBZ)IBAN:HR6723400091110548337
Telefon: **385(031)211-218 Telefaks: **385(031) 211-218
e-mail: gisko@gskos.hr www: www.gskos.unios.hr

ANALIZA STANJA U NARODNIM KNJIŽNICAMA

OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE ZA 2022. GODINU

Osječko-baranjska županija svojom površinom od 4155 km² pokriva 7,3 % površine Republike Hrvatske, podijeljenom u 42 administrativne jedinice: 7 gradova, 35 općina i 263 naselja. Prema novome popisu stanovništva provedenom 2021. godine u Županiji živi 258 026 stanovnika što je 6,6 % stanovništva Republike Hrvatske. Značajan je to pad broja stanovnika (skoro 46 000, 15 %), a što se uvelike održava i na narodne knjižnice i njezine korisnike.

1. Mreža knjižnica

U Osječko-baranjskoj županiji djeluje 10 narodnih knjižnica, od toga je 7 gradskih (Beli Manastir, Belišće, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek i Valpovo) i 3 općinske (Čepin, Dalj – za općinu Erdut, i Đurđenovac). Iako *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (NN 17/19, NN 98/19, NN 114/22) propisuje osnivanje narodne knjižnice u svakom gradu i općini s više od 3000 stanovnika, u čak 7 općina to nije slučaj (Antunovac, Bilje, Bizovac, Darda, Kneževi Vinogradi, Koška, Semeljci).

Čak 25 općina u Osječko-baranjskoj županiji nemaju knjižnicu, kao niti jedan oblik mreže narodne knjižnice. Knjižničnom djelatnosti obuhvaćeno je ukupno 189 286 stanovnika (73,4 %). Područja bez bilo kakvog oblika knjižnične djelatnosti, tzv. „bijela područja“ u Županiji su najveća oko Osijeka, Đakova i Belog Manastira. Dvije općine imaju osigurane knjižnične usluge putem stacionara (Općina Semeljci i Općina Kneževi Vinogradi). U Županiji je ukupno 18 stacionara: Beli Manastir (8), Đakovo (7), Dalj (2) i Osijek (1). Stacionari su većinom u školskim knjižnicama i vrtićima, osim stacionara u Selcima Đakovačkim, Gorjanima i Semeljcima.

U Županiji jedino Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek ima ogranke, njih 5 koji pokrivaju područje grada, no prigradska naselja i dalje su nepokrivena knjižničnim uslugama, posebice Mjesni odbori Tenja, Višnjevac, Josipovac i Cvjetno, s preko 3 000 stanovnika po mjesnom odboru.

U Općini Bizovac u okviru EU projekta „Čuvarica baštine u srcu Bizovca“, obnovi kurije Normann, planirano je osnivanje i uređenje općinske narodne knjižnice.

Knjižnica Centra za kulturu Čepin jedina je nesamostalna narodna knjižnica u Osječko-baranjskoj županiji, knjižnica u sastavu općinskog Centra za kulturu. Aktivnosti Centra pretežno se zasnivaju na aktivnostima i djelovanju knjižnice te su u pokazateljima uspješnosti institucionalna sredstava dodijeljena knjižnici čak 79,1 %. Prema Zakonu o knjižnicama (NN 105/1997, čl. 53) i Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o knjižnicama (NN 104/2000),

knjižnica je trebala postati samostalna ustanova do 31. prosinca 2005., a što nije učinjeno u zadanome roku.

Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo ima sličnu situaciju, jer iako je samostalna, u potpunosti ne djeluje kao takva jer je v. d. ravnatelj još od 1996. iz vremena dok je knjižnica bila u sastavu, koji ujedno ne ispunjava uvjete propisane Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (čl. 20), te je zaposlenik Grada Valpova. Sve organizacijske i programske poslove obavlja knjižničarka.

Prema Standardima za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (NN 103/2021) podjela knjižnica u Osječko-baranjskoj županiji prema tipu je sljedeća:

knjižnica tipa III.: Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

knjižnica tipa V.: Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo

knjižnice tipa VI.: Gradska knjižnica Našice¹

knjižnice tipa VII.: Gradska knjižnica Beli Manastir, Gradska knjižnica i čitaonica Belišće, Gradska knjižnica grada Donjeg Miholjca, Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo, knjižnica Centra za kulturu Čepin, Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac, Narodna knjižnica Dalj

2. Prostor i oprema

Sve knjižnice Osječko-baranjske županije imaju prostorne probleme i nemogućnost odgovarajućeg smještaja knjižnične građe.

Ukupno knjižnice u Županiji zauzimaju 5554 m² (najveća je knjižnica u Osijeku s 2940 m²), od čega je 59 % prostora dostupno korisnicima.

Sanacija i rekonstrukcija Vile Gróger, te prenamjena za potrebe **Gradske knjižnice Našice** traje već treću godinu, te iako je planirani završetak radova bio u jesen 2022., zgrada knjižnice još uvijek nije useljiva. Knjižnica se od studenoga 2020. nalazi u privremenom manjem prostoru (u stambenoj zgradi odmah pored Vile Gróger). Fond Središnje knjižnice Slovaka u RH izmješten je u Slovački centar za kulturu Našice 2020. godine, ali ne djeluje aktivno kao knjižnična sastavnica i nema uposlano stručno osoblje.

Gradska knjižnica i čitaonica Belišće se od jeseni 2022. nalazi u dijelu novouređene palače Gutmann - "Palej", u 362 m². Prostor knjižnice je neznatno veći od prethodnoga prostora i dalje ne zadovoljava Standarde, nefunkcionalan je i iscjepkan. Prostor i oprema nisu funkcionalno i estetski osmišljeni.

Gradska knjižnica grada Donjeg Miholjca se u prosincu 2022. godine, nakon godinu i pol dana, preselila u obnovljeni i uvećani prostor stare knjižnice (dobivena je galerija iznad dijela knjižnice). Iako bi preporučena veličina knjižničnog prostora prema broju stanovnika trebala biti veća od sadašnjih 323 m², dobrom organizacijom prostora postignut je dojam većega prostora.

Gradska knjižnica Beli Manastir djeluje u 414 m², što prema Standardima zadovoljava propisane uvjete jer se uzima u obzir samo kriterij broja stanovnika. S obzirom na veličinu fonda, veliki broj građe, raznovrsnost knjižničnih zbirki te specifičnost prostora u kojemu djeluje i usluge koje Knjižnica obavlja, nedostatak prostor uočljiv je već pri samom ulazu u knjižnicu. Iako je još 2017. godine predstavljen idejni projekt "Nova gradska knjižnica (obnova

¹ Gradska knjižnica Našice je od 23. veljače 2022. novi naziv Hrvatske narodne knjižnice i čitaonice Našice.

starog mlina)" kao jedan od značajnijih belomanastirskih projekata i uvršten u intervencijski plan Grada, u tome se smjeru ništa ne odvija.

Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo radi u neuvjetnih 450 m², što ne zadovoljava ni 50 % potrebnoga i propisanoga prostora (1200 m²). Knjižnica je smještena u zgradi Centra za kulturu Đakovo, s knjižnom građom za posudbu smještenu u skućenom prostoru na I. katu (bez pristupa za osobe s invaliditetom i majke s djecom u kolicima). Postoje najave kako će se rješavati problem nedostatka prostora knjižnice rekonstrukcijom i uređenjem kuće Reichsman (zaštićeno kulturno dobro), ali je postupak trenutno zaustavljen. Povodom toga je u svibnju 2022. održan sastanak u Gradu Đakovu.

Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo prostorom i opremom većinom zadovoljava potrebe organizacije građe i usluga (nedostatak prostora za 36 %), iako je prostor u dosta lošem stanju i trebala bi mu detaljna obnova.

Od općinskih knjižnica, prostorno je najmanja **Narodna knjižnica Dalj**, koja djeluje u sklopu Društvenoga doma u Dalju u 104 m², a što čini samo 38 % Standardima propisane kvadrature. Prostor je skućen, neprimjeren, bez čitaonice, zasebnih odjela i spremišta.

Iako je posljednjih nekoliko godina preuređena i s dodatnim spremištima opremljena, **Knjižnica Centra za kulturu Čepin** djeluje u 261 m², a što nije u skladu sa Standardima za narodne knjižnice (54 %), te bi s obzirom na broj potencijalnih korisnika prostor trebao biti puno veći.

U istoj, premaloj kvadraturi u prostoru općine već duže od deset godina djeluje i **Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac**, u 147 m² zadovoljava samo 55 % Standardima propisane površine, bez dodatnih spremišta i zasebnih odjela. S obzirom da je sedamdesetih godina 20. stoljeća u Vili Neuschloss već bila knjižnica, 2015. godine je bilo riječi o obnovi Vile, industrijske baštine Đurđenovca, sa željom da u toj povijesnoj zgradi smjesti knjižnica s pratećim sadržajima, no s navedenom inicijativom se stalo.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, središnja (matična) javna/narodna knjižnica grada Osijeka i Osječko-baranjske županije i središnja (matična) sveučilišna/znanstvena knjižnica Sveučilišta u Osijeku, također ima dugogodišnji problem nedostatka prostora. Knjižnica je smještena u nenamjenskoj, neuvjetnoj, skućenoj i staroj zgradi, što posljednjih godina u velikoj mjeri ograničavajuće djeluje na redovan rad i poslovanje. Razvojem usluga i zbirki, raznovrsnošću i obimom građe, sve se više pokazuje, sada već goruća potreba za adekvatnim zatvorenim/depozitarnim spremištem veličine od najmanje 800m², jer su trenutna pretrpana i nedostatna (jedno se nalazi u sveučilišnom kampusu, a drugo na Vinkovačkoj 63d-spremište dijeljeno s Ukopom).

Problem prostora Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek trebao se djelomično riješiti izgradnjom nove sveučilišne knjižnice, međutim 2015. je položen kamen temeljac, do 2018. je izgrađena betonska konstrukcija i trenutno radovi stoje. Kako je završetak radova još uvijek neizvjestan, Knjižnica je i dalje prisiljena pronalaziti nova, privremena rješenja za svoj svakodnevni rad. Još uvijek je nepoznato rješavanje problema smještaja gradske knjižnice, budući je zgrada u kojoj se Knjižnica nalazi u vlasništvu Sveučilišta. Ako gradska knjižnica ostaje pri sveučilišnoj, u prostoru kampusa, nužno je otvaranje Ogranaka u centru grada, budući da trenutna mreža ogranaka ne pokriva cijelo područje grada (udaljenost buduće knjižnice od Ogranaka Retfala je čak 5 km, od Ogranaka Industrijska četvrt 3,3 km, Ogranaka Jug 2 km, dok je Ogranak Novi grad udaljen samo 1,5 km, a Donji grad ni 1 km). Ako će gradska knjižnica biti samostalna i na drugoj lokaciji nužno se uskladiti sa Standardima i smjestiti knjižnicu na frekventnoj i građanima lako dostupnoj lokaciji u središtu grada.

Analizirajući opremu u knjižnicama Osječko-baranjske županije, knjižnice većinom zadovoljavaju brojem mjesta za rad korisnika, kao i računalnom opremom za potrebe knjižničnih djelatnika i računala za korisnike. Opremu trenutno ne zadovoljava jedino knjižnica u Našicama, koja je u postupku renoviranja i u trenutnom prostoru nema ni čitaonicu.

Knjižnica Centra za kulturu Čepin ima osobno računalo s dodatnom opremom za slijepe i slabovidne osobe, elektroničkim povećalom. Gradska knjižnica Beli Manastir ima 3 elektronička povećala za slijepe i slabovidne osobe, a jedno ima i Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.

Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac još uvijek nema mrežnu stranicu, dok je Narodna knjižnica Dalj u 2022. podigla svoju mrežnu stranicu s osnovnim podacima.

Knjižnice u županiji ne sudjeluju međusobno u izgradnji jedinstvenoga skupnog kataloga, a za svoje poslovanje koriste tri različita knjižnična programa: Crolist, Metel i Zaki. Automatizirano poslovanje i nikakav knjižnični program nemaju dvije općinske knjižnice (Dalj i Đurđenovac, što je 20 % u OBŽ, a 9 % na razini RH). Objema općinama su izneseni prijedlozi strategije razvoja informatizacije knjižnica, no bez većega uspjeha.

3. Fond knjižnice

Sve knjižnice raspolažu velikim i sadržajno kvalitetnim zbirkama knjižnične građe od ukupno 1 140 504 sv. (a od toga 967 869 sv. knjiga), no veliki je problem nedostatak prostora za smještaj te građe, tako da se samo 62 % od ukupnog broja knjiga nalazi u otvorenom pristupu. Najmanje otvorenog pristupa zbirkama imaju dvije knjižnice, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (48 % sv. knjiga u otvorenom pristupu) i Gradska knjižnica Beli Manastir (53 %). Najveći pristup zbirkama imaju korisnici Hrvatske knjižnice i čitaonice Đurđenovac i Narodne knjižnice Dalj, gdje su sve knjige u otvorenom pristupu (jer su premale i ni nemaju spremište) i Gradska knjižnica grada Donjeg Miholjca gdje je 94 % građe u otvorenom pristupu.

U fondu staru građu nastalu do 1850. godine imaju samo Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (49 sv. knjiga) i Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo (7). Građa Gradske i sveučilišne knjižnice je registrirana kao kulturno dobro, dok je za građu Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo pokrenut postupak (predano je stručno mišljenje Razvojne matične službe NSK).

Veličina knjižničnog fonda u odnosu na broj stanovnika je zadovoljavajuća. Malo ispod prosjeka je knjižnica Đurđenovac (97 %).

Plan nabave s obzirom na broj stanovnika (potencijalnih korisnika) najviše je ispunjen u knjižnici u Belom Manastiru (89 %) koji posebno nabavljaju građu i za manjinsku knjižnicu, a u prosjeku se kreće od 27 % do 41 %, dok je ispod prosjeka plan nabave u Đurđencu (12 %).

U Osječko-baranjskoj županiji ukupno je nabavljeno 18.965 naslova knjiga i 25.151 sv. knjiga, što potvrđuje trend pada nabave unatrag nekoliko godina. Od toga nabava iz otkupa Ministarstva kulture i medija iznosi 26,5 % (uvećanje u odnosu na prošlu godinu) i čini velik postotak u nabavi knjižne građe svih knjižnica Županije. Najviši udio otkupa u ukupnoj nabavi imaju knjižnice u Đurđencu (59,6 %), Belišću (59,2 %), Čepinu (57,7 %), Valpovu (50,7 %) i Donjem Miholjcu (50,2 %). Otkup je manje zastupljen u odnosu na ostale vrste nabave građe u knjižnicama u Osijeku (7 %) i Dalju (6 %).

U ukupnoj godišnjoj nabavi kupnjom je pribavljeno 47 % naslova, a 59 % svezaka knjiga. Kupovinom najviše nabavljaju građu knjižnice u Dalju (92,6 %), Đakovo (69,6 %) i Beli Manastri (61,7 %).

Nabava i zastupljenost periodike je nedovoljna i tu su odstupanja od Standarda najveća. Razlozi su za to: ograničena sredstva za nabavu, nedostatan prostor za smještaj građe, nepostojanje čitaoničkog prostora, mogućnost otvorenog pristupa velikom broju naslova periodike preko HRČKA, ali i nedovoljan broj kvalitetnih naslova serijskih publikacija. Periodiku nemaju knjižnice u Donjem Miholjcu, Đurđenovcu i Dalju. Nemaju sve knjižnice inventarizirane časopise i novine, stoga se podaci u tabličnim prikazima iskazuju u uslugama i korištenju pod brojem neinventariziranih naslova periodike koji se daju na korištenje u čitaonicu (primjerice i Donji Miholjac).

Narodne knjižnice u svom fondu trebaju imati neknjižnu građu čija zastupljenost ovisi o nabavnoj politici svake pojedine knjižnice. Potiče se nabava neknjižne građe za zavičajne zbirke. Najveći postotak neknjižne građe u odnosu na ostatak fonda imaju knjižnice u Osijeku, Belom Manastiru i Našicama. Knjižnica u Đurđenovcu uopće nema neknjižnu građu. Knjižnice u Belom Manastiru, Đurđenovcu, Dalju i Donjem Miholjcu nemaju u fondu zbirku igračka.

Knjižnice Osječko-baranjske županije imaju u svojim zavičajnim zbirkama 11.566 svezaka građe (najveća je u Osijeku).

Posebna vrijednost u fondovima Osječko-baranjske županije su i tri zbirke središnjih knjižnica nacionalnih manjina koje broje ukupno 20.576 jedinica građe.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, jedina kao središnja županijska matična knjižnica posjeduje fond digitalizirane građe i redovno digitalizira građu unutar vlastite institucije.

4. Članstvo

Osječko-baranjska županija broji ukupno 21 288 aktivnih korisnika u knjižnicama, od čega je 3921 novoupisanih korisnika, što je na razini prošlogodišnjih podataka.

Broj upisane djece je u blagom porastu (24,3 % korisnika su djeca do 14 godina), a najviše je upisanih odraslih korisnika (58,3 %).

Postotak aktivnih korisnika u odnosu na potencijalne korisnike iznosi 11 %. Kako je novim Standardima povećan postotak obuhvata stanovništva (s 15 % na 18 %), a zabilježen je pad broja stanovnika u Osječko-baranjskoj županiji prema posljednjem Popisu stanovništva 2021., postotak učlanjenih korisnika je konstantan.

Broj aktivnih korisnika kreće se između 5-16 %. Najviše je učlanjenih u knjižnici u Belom Manastiru (16 %) i Đakovu (13 %), dok je u Đurđenovcu najmanje (2 %), ali navedena je knjižnica u 2022. bila zatvorena zbog bolovanja djelatnice 4 mjeseca (od 29.8. do 31.12.) te se podaci odnose na 34 tjedna koliko je Knjižnica radila. Zabilježen je trend blagog povećanja broja korisnika u narodnim knjižnicama u odnosu na prethodnu godinu.

U knjižnici u Čepinu članarina je besplatna za stanovnike Općine, koja sufinancira besplatan upis u knjižnicu za korisnike, po dolasku u knjižnicu. Općine Marijanci, Magadenovac i Viljevo financiraju godišnje članarine za svoje mještane koji se u Mjesecu hrvatske knjige dođu učlaniti u Gradsku knjižnicu grada Donjeg Miholjca. Ostale knjižnice imaju besplatan upis za pojedine kategorije korisnika ili u povremenim akcijama za sve, ali bez sufinanciranih troškova od strane osnivača.

5. Posudba i korištenje knjižnice

Posudba u narodnim knjižnicama Osječko-baranjske županije nakon jednogodišnjeg porasta, opet nastavlja niz pada posudbe i iznosi 368.593.

Glavninu posudbe (88 %) čini posudba izvan knjižnice i to najviše posudba knjiga. Tri knjižnice imaju posudbu e-knjiga (Osijek, Đakovo i Našice), koja čini mali udio 0.6 % u ukupnom broju posudbe izvan knjižnice.

Po populaciji koju knjižnica treba uslužiti, najveću posudbu imaju Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek i Gradska knjižnica Beli Manastir (preporučeni godišnji obrtaj fonda 2 puta po stanovniku grada/općine).

U 2022. uspješno je realizirano 747 zahtjeva međuknjižnične posudbe, dok je broj upita bio 808. Najveći broj međuknjižničnih posudbi 595 (80 %) odradila je Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, kao najveća i središnja matična knjižnica Osječko-baranjske županije. Uslugu međuknjižnične posudbe nisu koristile knjižnice u Đurđenovcu, Dalju, Čepinu i Belom Manastiru.

Broj fizičkih posjeta knjižnica je u padu, a svake se godine smanjuje i udio fizičkih posjeta u ukupnom broju posjeta knjižnici (iznosi 11 %), a sukladno tomu, udio virtualnih posjeta knjižnicama raste. Kako jedna knjižnica u Županiji nema ni mrežnu stranicu, ni knjižnični katalog (knjižnica u Đurđenovcu), a bila je zatvorena veliki dio godine, ima i manji indeks posjeta knjižnici, a s obzirom na populaciju koju knjižnica treba uslužiti. Najveći broj posjeta knjižnici po populaciji koju knjižnica treba uslužiti imaju Osijek, Čepin, Beli Manastir i Đakovo.

S obzirom na postojeće uvjete, otvorenost knjižnica je zadovoljavajuća. Knjižnice koje rade manje (81 % - 86 % propisanog Standarda), to je zbog nedovoljnog broja djelatnika ili trenutnog ograničenog prostora za rad s korisnicima.

U online referentnoj usluzi knjižničara iz hrvatskih narodnih knjižnica Pitajte knjižničara sudjeluje samo Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.

6. Aktivnosti

Knjižnice Osječko-baranjske županije su u 2022. godini provele 1087 knjižnična događanja (povećanje za 30 %) za 23 880 posjetitelja. Čak 71 % aktivnosti koje se provode u knjižnicama su aktivnosti za djecu i mlade. Knjižnice sada već uobičajeno imaju i virtualna događanja te su aktivni na društvenim mrežama (najviše Facebook) i Youtube profilima. U statistici nisu posebno brojani posjeti društvenim mrežama, nego se ti podaci iskazuju u podacima za mrežne stranice knjižnica (virtualni posjeti), a čiji je broj raste svake godine.

Knjižnice su i dalje razvijale niz online usluga (posudba e-knjiga, rezervacije građe, produžavanje, uclanjivanje), usluge dostave knjige starijim i nemoćnim osobama na kućnu adresu (usluga je proširena na osobe COVID pozitivne ili u samoizolaciji) (Osijek, Našice, Donji Miholjac, Beli Manastir).

Aktivnosti koje provode knjižnice uglavnom financiraju same iz vlastitih sredstava. Korisničko pohađanje knjižničnih događanja po populaciji koju knjižnica treba uslužiti je najviše u Đakovu i Čepinu.

7. Djelatnici

Broj osoblja u narodnim knjižnicama Osječko-baranjske županije se povećao nakon tri godine stagniranja i sada iznosi 70. Zabilježen je porast broja ostaloga osoblja (22,5) u knjižnicama, a kako se Standardima i smanjivao preporučeni omjer stručnog i ostalog osoblja (1:5), omjer ne udovoljava Standardima.

Jedino je u knjižnici u Belom Manastiru broj djelatnika zadovoljavajući. Ostale knjižnice rade s minimalnim brojem stručnih djelatnika. Iako Standardi propisuju da narodna knjižnica treba imati najmanje dva stručna knjižničarska djelatnika, dvije općinske knjižnice, Dalj i Đurđenovac, još uvijek rade samo s jednom knjižničarkom-ravnateljicom. Tako je zbog nedovoljnog broja djelatnika i nemogućnost zamjene u slučaju odsutnosti knjižnica u Đurđenovcu bila zatvorena više od četiri mjeseca tijekom 2022. godine, a o čemu je obaviješteno i Hrvatsko knjižnično vijeće. U knjižnici u Valpovu je već spomenuti problem s v.d. ravnateljem, zaposlenikom Grada Valpova o čemu je također obaviješteno i Hrvatsko knjižnično vijeće.

Gradska knjižnica Našice već treću godinu za redom nema stručnog knjižničarskog djelatnika za poslove vođenja središnje knjižnice za nacionalne manjine, Središnju knjižnicu Slovaka u Našicama, radno mjesto do tada financirano sredstvima Ministarstva kulture i medija RH.

Iako je većina stručnih skupova bila u virtualnom okruženju, nastavilo se s cjeloživotnim obrazovanjem, uz minimalna financijska ulaganja. U ukupnim rashodima knjižnice troškovi edukacije čine Standardima propisanih 1 % samo u jednoj knjižnici (knjižnici Centra za kulturu Čepin). U tri se knjižnice ne izdvajaju financijska sredstva za stručno usavršavanje knjižničnog osoblja (Valpovo, Đurđenovac, Dalj).

Broj sati stručnog usavršavanja knjižničnog osoblja je na razini prošlogodišnjih (47 je knjižničara prikupilo 1116 sati stručnog usavršavanja), a najviše u Osijeku, Đakovu, Čepinu i Našicama i Donjem Miholjcu.

8. Proračun i troškovi

Knjižnice se najviše financiraju iz sredstava osnivača (između 79 % i 90 %). Gradska i sveučilišna knjižnica je specifična po pitanju financiranja, jer joj je osnivač Sveučilište koje financira rad knjižnice u iznosu od 55 %, dok se u narodnu djelatnost ubrajaju financiranje Grada, Ministarstva kulture i medija RH, vlastiti prihodi i ostali izvori.

Županija je u 2022. sudjelovala u financiranju knjižnica kao i ranijih pretpandemijskih godina (sa 2000 kn – 5000 kn), većinom za nabavu građe, uz iznimku za Gradsku knjižnicu i čitaonicu Đakovu koju je sufinancirala s 27 000 kn. Knjižnice u Belom Manastiru, Donjem Miholjcu i Dalju nisu tražile financijsku pomoć Županije.

Ministarstvo kulture i medija RH osigurava u prosjeku 5-20 % financijskih sredstava za rad knjižnica Osječko-baranjske županije. Ministarstvo najviše financira knjižnicu u Belom Manastiru i Donjem Miholjcu. U Donjem Miholjcu provedena je rekonstrukcija cijele zgrade knjižnice sredstva Ministarstva kulture i medija RH, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te Grada Donjeg Miholjca.

Nabavu knjižne građe sufinancira Ministarstvo kulture i medija RH s 50,3 % (uvećanje za 2 %), dok osnivači osiguravaju 14,57 % sredstava (tj. 28,6 % kada se pribroje sredstva koja izdvaja Grad Osijek koji je iznimka jer nije osnivač). Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek osnivač Sveučilište ne izdvaja posebno sredstva za nabavu knjižne građe.

Još uvijek osnivači knjižnica ne izdvajaju dovoljno sredstava za sufinanciranje nabave građe. Najveći je udio osnivača u sufinanciranju nabave građe u Đakovu (47 %), Čepinu (40 %) i Donjem Miholjcu (39 %). Osnivač Gradske knjižnice i čitaonice Belišće sufinancira nabavu građe sa samo 8,1 % sredstava u ukupnoj nabavi. Općina Đurđenovac kao osnivač Hrvatske knjižnice i čitaonice Đurđenovac uopće ne izdvaja posebno sredstva za nabavu građe, već se minimalno sudjelovanje pokriva iz vlastitih sredstava knjižnice.

U ukupnim rashodima za nabavu građe troši se u prosjeku 8-18 %, najviše u knjižnici u Dalju i Belišću, a najmanje u knjižnicama u Osijeku i Čepinu.

Neznatno su povećani ukupni rashodi knjižnica (za 689.275 kn). U ukupnim rashodima knjižnica, najviša stavka su troškovi bruto osobnih dohodaka knjižničnog osoblja (od 50-78 %).

Knjižnice u Našicama i Belom Manastiru imaju najveći trošak po aktivnom posuđivaču (preko 1.600 kn), dok knjižnica u Belišću ima najmanji trošak (573,40 kn).

9. Zaključno

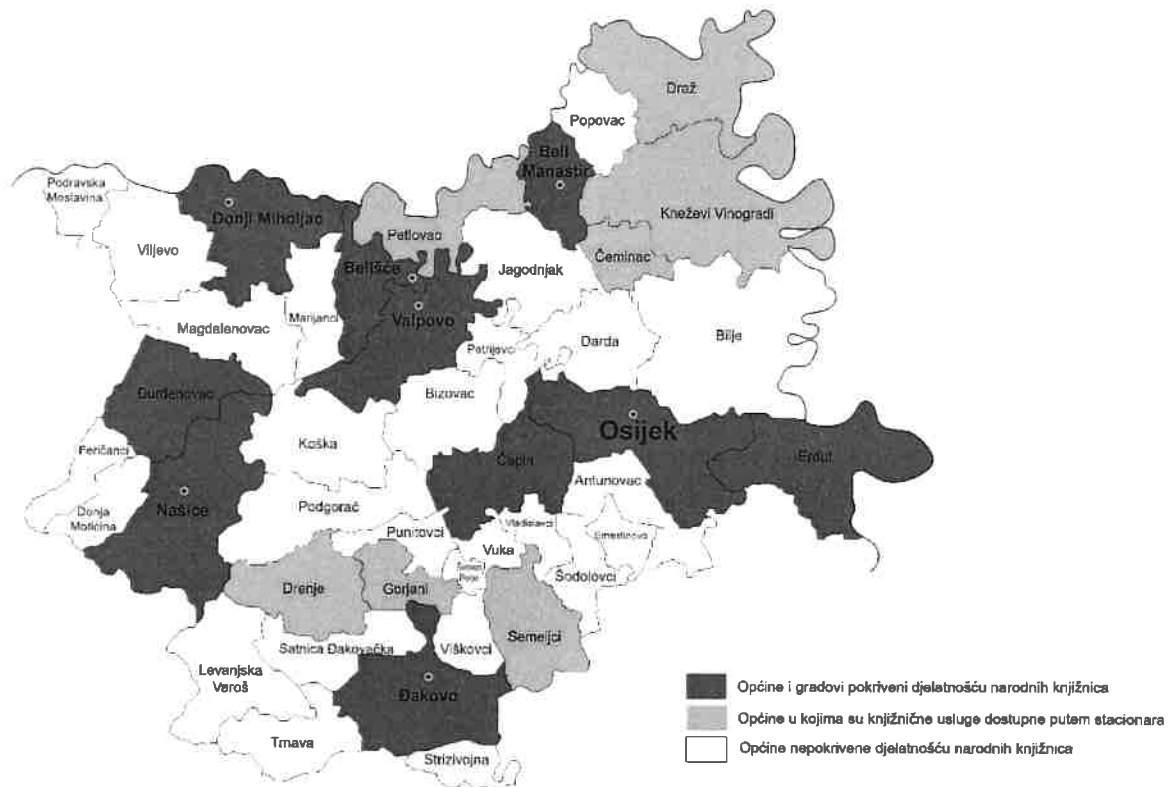
Na cjelokupan razvoj knjižnične djelatnosti u Županiji već duži niz godina uvelike utječe intenzivan gubitak stanovništva i nepovoljna starosna struktura (sve veći udio starog stanovništva, a sve manji broj djece), te nezaposlenost i siromaštvo. Još uvijek je najveći problem Županije veliko područje nepokriveno knjižničnim uslugama, za čije se rješavanje ne pronalazi povoljno ekonomsko rješenje. Kako prostorna udaljenost do gradskih tj. općinskih knjižnica nije velika, razvoj bibliobusne službe na području Županije bi bio potencijalno rješenje, za čiju je realizaciju potrebna suradnja općina, Županije, Matične knjižnice i Ministarstva kulture i medija. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek se u 2021. prijavljivala na poziv „Čitanjem do uključivog društva“ (Europski socijalni fond) s projektnim prijedlogom koji je uključivao nabavku bibliobusa, kao mnoštvo drugih manjih knjižnica u županiji, no ni jedan projekt iz Osječko-baranjske županije nije prošao.

Većini knjižnica su zajednički prostorni problemi, jer su smještene u neuvjetnim, skučenim i starim zgradama. Iako su postojale naznake i planovi rješavanja, ti su procesi prespori.

Iako statistički pokazatelji ne pokazuju preveliki rast ni broja korisnika, ni posudbe, u njima se ne vidi trud i kreativnost knjižničara koji su osmišljavali i provodili različite programe i usluge uživo i virtualno. Knjižnice svojim raznovrsnim programskim aktivnostima, bez obzira na nedostatke u kadrovskom i prostornom smislu, vrlo dobro ispunjavaju zahtjeve lokalne zajednice i teže razvoju prema suvremenoj narodnoj knjižnici, centralnom informacijskom i kulturnom središtu.

Središnje knjižnice nacionalnih manjina dio su programa narodnih knjižnica te ih je u knjižničnom sustavu Osječko-baranjske županije tri: Središnja knjižnica Mađara u Belom Manastiru; Središnja knjižnica Slovaka u Našicama i Središnja knjižnica Austrijanaca (Austrijska

čitaonica) u Osijeku. One osiguravaju knjižnične usluge i građu za pripadnike nacionalnih manjina, ali sukladno načelu inkluzivnosti osiguravaju knjižnične usluge za sve kategorije stanovništva što ima daje posebnu vrijednost.

U Osijeku, svibanj 2023.

M. Špoljarić Kizivat
 Dr. sc. Marijana Špoljarić Kizivat,
 viša knjižničarka

